

М. В. Кирику,
асистент кафедри маркетингу, ДВНЗ "Криворізький національний університет",
аспірант, ДВНЗ "Криворізький національний університет"

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВАЦІЙ В УКРАЇНІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

М. Kyryku,
Teaching Assistant Marketing Department, SHEE "Kryvyi Rih National University",
Post-graduate student, SHEE "Kryvyi Rih National University"

INNOVATION POLICY AND ECONOMIC JUSTIFICATION OF INNOVATION PRACTICALITY IN UKRAINE AT REGIONAL LEVEL

Визначено ключові аспекти успішної реалізації інноваційного регіонального розвитку, де державні органи управління національною економікою повинні визначити ряд послідовних функцій, реалізація яких складає цілісну систему забезпечення економічного зростання експортно-орієнтованих суб'єктів господарювання на регіональному рівні. Зазначено, що визначені функції потребують формування регіональної інноваційної політики, під якою слід розуміти комплекс цілей і методів, що пов'язані із розвитком та підвищенням ефективності інноваційних процесів. Показано, що в теорії інновацій залишається багато невирішених питань щодо формування та оцінки регіональної інноваційної діяльності та її впливу на економічну еволюцію, конкурентні позиції підприємства, залишаються також невизначеними індикатори інноваційної діяльності. Зроблено акцент на обмеженість інформаційної бази, що створює перешкоди щодо ефективного регулювання інноваційної сфери на державному і регіональному рівнях.

Наголошено, що реалізація інноваційної політики повинна здійснюватись у рамках розвинутої інноваційної інфраструктури регіонів, серед складників якої провідна роль буде належати інвестиційним банкам нового типу, основною метою функціонування яких має стати забезпечення регіонального інноваційного процесу фінансовими ресурсами на науково та економічно обгрунтованій базі. При цьому інноваційна діяльність регіонів має суттєве значення для підвищення економічного зростання національної економіки, відсутність якого призводить до неможливості забезпечення державі належних умов займати провідне місце у світовому господарстві. Зроблено висновок, що на сьогодні інтеграція України в умовах глобалізаційних трансформаційних світових економічних процесів, які проявляються у посиленні взаємозв'язку та взаємозалежності основних сфер та суб'єктів світової економіки, забезпечується формуванням і підтримкою експортно-орієнтованих підприємств, серед яких провідне місце належить гірничометалургійному комплексу.

The key aspects of successful implementation of innovative regional development where state authority of the national economy are to determine the number of consecutive functions whose implementation is a holistic system of economic growth of export-oriented businesses at the regional level. The article notes that certain features require the formation of regional innovation policy under which a set of goals and methods associated with the development and improvement of innovation process should be understood. The author shows that the theory of innovation has still certain unresolved issues concerning the formation and evaluation of regional innovation and its impact on economic evolution, the competitive position of the company remains uncertain as indicators of innovation. The accent is made on the limited information base which creates barriers to effective regulation innovation sector at the national and regional levels.

It is emphasized that the implementation of innovation policy should be carried out within the developed innovation infrastructure in the region, including the elements of the leading role will belong to a new type of investment banks. Their main objective should be the insurance of regional innovation process with financial resources which are scientifically and economically proved. Herewith, innovative activity of regions is essential for boosting the economic growth of the national economy, the lack of which leads to the inability to provide proper conditions for the state to occupy a leading position in the global economy. The conclusion is that in the context of globalization of world economic transformation processes that appear to strengthen the relationship and interdependence of the major areas of the world economy, the integration of Ukraine is ensured to form and support export-oriented enterprises, among which the leading place belongs to mining and metallurgic complex.

Ключові слова: інноваційна політика, регіональний інноваційний розвиток, суб'єкт господарювання, глобалізація, трансформаційні процеси в економіці.

Key words: innovation policy, regional innovation development entity, globalization, transformation processes in the economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі економічного розвитку суб'єктів господарювання на регіональному рівні проблеми використання нової техніки та технології стають головними, від їх вирішення залежить позитивність реалізації стратегії довгострокового експортно-орієнтованого розвит-

ку національної економіки. Стратегічний розвиток має формуватись, з урахуванням зростання темпів інноваційної діяльності регіонів, незалежно від форми власності суб'єктів господарювання, що функціонують на їх території. Проте в Україні ще не втрачений науковий та виробничий потенціал експортно-орієнтованих підпри-

ємств, але необхідно реалізувати заходи для його росту. Разом з тим, постає потреба у швидкій реалізації заходів спрямованих на інтенсифікацію технічного прогресу на регіональному рівні, основою якого є інновація [1, с. 23].

Застарілі традиційні напрями в управлінні експортно-орієнтованими підприємствами, що, в більшій мірі, породжуються у його внутрішньому середовищі, спрямовані лише на організацію виробництва, зниження витрат, підвищення ефективності використання ресурсів, зростання продуктивності праці та ін. не можуть забезпечити їх гнучкий розвиток у сучасних умовах ринкових відносин. Тому, у сучасних умовах виробничо-господарської діяльності експортно-орієнтованих підприємств, актуальним стає питання забезпечення ефективного використання їх виробничих потужностей.

Отже, актуальність економічного зростання експортно-орієнтованих підприємств України багато в чому пояснюється необхідністю раціонального вирішення задач, що пов'язані із впровадженням нової техніки і технології, і вони на сьогодні стають головним важелем ефективного регіонального розвитку, що потребує особливої уваги при розробці стратегії довгострокового розвитку національної економіки. При цьому якісна та кількісна оцінка впровадження інвестиційно-інноваційних програм розвитку науково-технічного прогресу (НТП) на сьогодні стає однією із найактуальніших задач, які повинні вирішувати науковці, що працюють у сфері прогнозування гнучкості розвитку виробничо-економічних процесів сучасного експортно-орієнтованого підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у теорію закономірності розвитку науки і техніки (тобто НТП) зроблено багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями [1, с. 23—26; 2; 3, с. 54—64; 4, с. 55—63; 5, с. 4], які зводять розвиток НТП до революційних переворотів у науці і техніці, якісних змін на рівні освіти та виробничих навичок робітників, до реформ організації виробництва і управління ними. При цьому в більшості випадків розглядається підвищення якості продукції, абсолютне і відносне зниження вартості техніки, що відображають економічні наслідки НТП, його вплив на динаміку споживчої вартості і вартості продукції. НТП розглядається як об'єкт управління, який включає вхідні, процесні та вихідні характеристики, але головне значення мають вихідні, результативні характеристики, які відображають ефект НТП та одночасно характеризують процесні і вихідні характеристики НТП.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є виокремлення та аналіз концептуальних аспектів вдосконалення інноваційної політики та економічного обґрунтування доцільності реалізації новацій в Україні на регіональному рівні.

Завданням статті є формування концептуального бачення регіонального інноваційного розвитку в умовах глобалізації трансформаційних процесів національної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Форми прояву НТП створюють певну систему. Доля ресурсів, які необхідні для створення і реалізації новин, залежить від ефекту їх реалізації та терміну проявлення ефекту. Ефект від розробки та освоєння нововведення в конкретний період залежить від масштабу науково-технічних робіт та від долі ресурсів, що спрямовані на НТП, а також від динаміки цих робіт у часі. Тому у статті розглядаються окремі ключові аспекти інноваційної політи-

ки держави, що стосуються підвищення ефективності управління експортно-орієнтованими підприємствами в умовах ринкової адаптації та показана доцільність удосконалення і використання надійної інструментально-методологічної основи та обґрунтованих критеріїв оцінки і управління реалізацією інноваційних процесів на регіональному рівні.

Згідно з Законами "Про інноваційну діяльність", "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [6—8], головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енергозберігаючих та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції [1, с. 22].

При цьому інноваційна діяльність має суттєве значення для підвищення економічного росту, відсутність якого призводить до неможливості держави займати провідне місце у світовому господарстві. На сьогодні інтеграція України у світовий ринок забезпечується формуванням експортно-орієнтованих підприємств, серед яких провідне місце належить гірничометалургійному комплексу.

Забезпечення високої конкурентної позиції на світовому ринку залізорудної продукції реалізується досягненням такої споживчої якості, що відповідає міжнародним вимогам по вмісту корисного компоненту та складу домішок. Якщо вітчизняні виробники можуть продукувати залізорудний концентрат та обкотиші при середньому вмісті заліза на рівні світового, то склад домішок не відповідає потребам міжнародного ринку. Саме за цих обставин продукція українських гірничорудних підприємств не може бути конкурентоспроможною і реалізується за низькими цінами. Отже, виникає необхідність поліпшення технології виробництва залізорудної продукції, реалізація якої за теперішніх умов приносить значну частку валютних ресурсів у національну економіку. Вдосконалення технології може здійснюватись на основі зростання інвестицій в інновації. При цьому інновація повинна бути економічно обґрунтованою.

Слід відзначити, що в теорії інновацій залишається багато невирішених питань щодо формування та оцінки інноваційної діяльності регіонів та її впливу на економічну еволюцію, конкурентні позиції підприємства, залишаються також невизначеними індикатори інноваційної діяльності. Обмеженість інформаційної бази створює перешкоди щодо ефективного регулювання інноваційної сфери на державному і регіональному рівнях.

Для визначення економічної доцільності практичної реалізації нововведення необхідно мати надійну інструментально-методологічну основу та обґрунтовані критерії. Складність побудови єдиної економіко-математичної моделі інновації обумовлюється тим, що кожна інновація має суто індивідуальний характер і не може бути схожою одна на одну. Сучасна наукова інноваційна політика будується на моделі інноваційного циклу лінійного характеру, тобто наукові дослідження, винаходи, нововведення і дифузія технологічних інновацій. При цьому складові елементи і фактори інновації та інноваційної діяльності залишається "чорною шухлядою", а саме: радикальність інновації та можливість її використання у суттєвому технологічному процесі і соціальному оточенні, вплив ринку та економічної кон'юнктури, мотивації та можливості підприємства інше.

На підставі аналізу сучасного стану розвитку інноваційної політики України на регіональному рівні необхідно враховувати особливості глобалізаційних трансформаційних світових економічних процесів, які проявляються у посиленні взаємозв'язку та взаємозалежності основних сфер та суб'єктів світової економіки, де основними передумовами глобалізації трансформаційної світової економіки є [9, с. 363]:

1) науково-технічні, які проявляються у широкому впровадженні досягнень НТП у світове господарське життя, інновації по суті перетворюються у визначальну детермінанту економічного розвитку;

2) інформаційні — полягають у зростанні швидкості обміну економічною, фінансовою, технічною інформацією, що створює можливості оперативного, своєчасного та ефективного вирішення виробничих, комерційних та науково-технічних завдань, радикальній зміні засобів ділового спілкування з використанням глобальної інформаційної інфраструктури;

3) виробничо-технічні — полягають у різкому зростанні масштабів виробництва, розвитку міжнародних форм реалізації, насамперед, в межах територіально-виробничих комплексів транснаціональних корпорацій, якісно новому рівні розвитку транспортних засобів та зв'язку, який забезпечує швидке розповсюдження товарів і послуг, ресурсів та ідей;

4) економічні — проявляються у небувалій досі концентрації та централізації транснаціонального капіталу, виникненні та розвитку організаційних форм, рамки діяльності яких виходять за національні межі, набувають міжнародного характеру, сприяють формуванню єдиного ринкового простору;

5) політичні — проявляються у відкритті державних кордонів, створенні регіональних інтеграційних угруповань, підвищенні свободи пересування громадян, товарів, послуг, капіталів;

6) соціальні — зумовлені ослабленням ролі звичаїв та традицій, соціальних зв'язків, подоланням національних обмежень, нівелюванням культурних особливостей та соціальною конвергенцією, що підвищує взаємодію людей в територіальному, духовному та психологічному відношенні, що інтенсифікує міжнародну міграцію робочої сили;

7) екологічні — обумовлені об'єднанням зусиль світового співтовариства, консолідацією ресурсів, координацією дій у вирішенні глобальних проблем, і, насамперед, екологічних.

Отже, на нашу думку, необхідно сформувати відповідне концептуальне бачення інноваційної діяльності та її оцінки експортно-орієнтованих підприємств гірничо-металургійного комплексу України, регіональне значення яких для національної економіки неможливо переоцінити.

В основу такого концептуального бачення повинна бути покладена логіка регіонального інноваційного процесу експортно-орієнтованих підприємств гірничо-металургійного та відповідні причинно-наслідкові зв'язки. Сутність концептуального бачення регіонального інноваційного розвитку полягає у тому, що нововведення має забезпечувати індукцію технічного прогресу, мати цільову орієнтацію, тобто мати позитивний вплив інноваційної активності на ефективність виробництва, позицію підприємства на внутрішньому і зовнішньому ринках. Інновація за своєю сутністю має призводити до зростання продуктивності виробництва і продуктивності праці на якісно новій основі. Таким чином, інноваційний процес супроводжується зростанням відповідальності експортно-оріє-

єнтованого підприємства, що його реалізує. Фактором, що детермінує позитивність інновації є наявність ефективного зв'язку між різними фазами інноваційного циклу. Інноваційна система трансформується у технічну систему нової якості, яка повинна забезпечувати принципову нову продуктивність. Цей процес потребує відповідних інвестицій і, чим значніша їх доля у загальному обсязі основного капіталу, тим відчутнішим буде дія технічного прогресу. Отже, технічний прогрес буде знаходитись в деякій залежності від інноваційного, а інноваційний буде обумовлюватись капіталофакторами. Концептуальна модель інноваційного процесу, що індукує технічний прогрес, може бути побудована на встановленні функціонального взаємозв'язку між зростанням продуктивності праці та зростанням капіталоінтенсивності.

Експортно-орієнтовані підприємства, як суб'єкти підприємницької діяльності, мають формувати та реалізовувати стратегію переходу до нового технологічного укладу, що забезпечує випуск базисної продукції. Саме цей процес повинен бути покладений в основу при формуванні інноваційної політики гірничодобувних та гірничозбагачувальних підприємств та гірничо-металургійного комплексу України в цілому. Поліпшення діючих технологій у цій галузі має проходити без зміни технологічних принципів, що обумовлено специфікою їх функціонування. На сьогодні доля підприємств, що впроваджують псевдоінновації залишається великою, а процес супроводжується накопиченням моральнозастарілого обладнання, при цьому, значна частина фінансових ресурсів витрачається на підтримку його працездатного стану. Не менш важливим залишається фактор необхідності економії енергетичних ресурсів. Він стимулює підприємництво впроваджувати технологічні інновації. Якщо прийняти до уваги екологізацію промислової політики, то це також вимагає специфічних інновацій. Слід відзначити, що іноземні інвестори в основному пропонують для українського виробника чорної металургії second-hand технології, які не викликають суттєвого впливу на технологічну еволюцію гірничо-металургійного комплексу в цілому.

Трансформація інноваційної системи в Україні має ґрунтуватися на інноваційній стратегії підприємств, причому орієнтація повинна бути спрямована на освоєння базисних нововведень, які дозволяють переорієнтувати підприємство на нову технологічну та товарну структури виробництва і забезпечити конкурентоспроможність виробника на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Використання запропонованих моделей на підприємствах гірничо-металургійного комплексу дає підставу одержати результати ефективного відбору видів технологічної реструктуризації. Це питання є на сьогодні особливо актуальним, оскільки на внутрішньому ринку гірничо-металургійного сектору фондового ринку поступово розвивається конкуренція серед національних інвесторів щодо придбання контрольного пакету акцій підприємств чорної металургії. Інвестиційний проект потенціального інвестора має бути оцінений, а помилки при прийнятті рішень не можуть мати зворотності. На підставі аналізу, який може бути проведений із використанням запропонованої моделі, можна провести економічну оцінку інновації та прийняти рішення щодо доцільності її практичного використання.

Не менш важливим залишається питання щодо джерел інновацій. Реалізація концепції державної промислової політики України на позитивному її рівні може бути забезпечена на основі взаємозв'язку промисловості із різними секторами науки та інституціональними структурами в інноваційній сфері. Аналітичний огляд вказує на те, що на

сьогодні більшість промислових підприємств, у тому числі і гірничодобувного та переробного комплексу орієнтуються на внутрішньофірмову науку, яка має невисокий рівень наукового потенціалу та зосереджена на здійсненні прикладних розробок. У цьому зв'язку орієнтація такого типу є недоцільною. Аналіз показує, що саме базисні інновації створюють основу для переходу до нового технологічного стану підприємства, а тому значення академічних інститутів як джерел інновацій в Україні має зростати.

Механізм фінансування інноваційної сфери повинен бути адекватний задачам і умовам глобалізації трансформаційної економіки. При цьому важливо забезпечити функціонально-цільову мобілізацію та концентрацію фінансових ресурсів у спеціальних фінансових фондах, що створюються на усіх рівнях даної сфери.

З метою розширення експортного потенціалу потрібного забезпечити перехід на світові технологічні та економічні стандарти. Така орієнтація має стати у ранг пріоритетів національної інноваційної політики України. Отже, виникає необхідність розробки комплексної системи заходів, що будуть спрямовані на підтримку експортно-орієнтованих виробництв, які намагаються перейти на міжнародні стандарти.

На сьогодні в Україні виникає необхідність створення спеціальних міжгалузевих інноваційних програм, складовою частиною яких має бути вирішення проблеми адаптації та впровадження іноземних технологій. Для вирішення цих питань доцільно розвивати інфраструктурний сектор трансферту технологій на основі формування галузевих і регіональних центрів розробки та передачі технологій.

Виникає також необхідність створення галузевого ринку промислової власності та галузевого центру інновацій чорної металургії, для чого в Україні існує реальна основа у вигляді галузевого науково-технічного потенціалу, висококваліфікованих співробітників, наявності дослідницько-експериментальної бази тощо.

Отже, будь-яка інновація потребує матеріальних і фінансових ресурсів, самотужки підприємства не можуть відволікати значну їх кількість із поточної діяльності, тому виникає необхідність належної державної підтримки розвитку інноваційного процесу та його цільового державного регулювання.

ВИСНОВКИ

Промислова політика державних органів влади має бути узгодженою із науково-технічною і виступати як єдина цілісність, шляхом реалізації якої буде забезпечений комплексний підхід щодо реалізації інноваційної моделі конкуренції для конкретного суб'єкта підприємницької діяльності регіонального значення.

Інтеграція України у світове ринкове середовище неможлива без наявності науково-технічної бази, стан якої залежить від рівня розвитку регіональних інноваційних процесів.

Для успішної реалізації інноваційного типу розвитку державні органи управління економікою повинні визначити ряд послідовних функцій, реалізація яких складає цілісну систему забезпечення регіонального економічного росту. Визначені функції потребують формування регіональної інноваційної політики, під якою слід розуміти комплекс цілей і методів, що пов'язані із розвитком та підвищенням ефективності інноваційних процесів експортно-орієнтованих підприємств. При цьому реалізація регіональної інноваційної політики повинна здійснюватися в рамках розвинутої інноваційної інфраструктури, серед складників якої провідна роль буде належати інвестиційним банкам нового типу, основною метою функціону-

вання яких має стати забезпечення інноваційного процесу експортно-орієнтованих підприємств фінансовими ресурсами на оптимальній економічно обгрунтованій базі.

Література:

1. Афанасьєв Є.В. Формування теоретичних передумов щодо апаратної реалізації досліджень інноваційних процесів національного господарства // Є.В. Афанасьєв, В.Я. Нусінов / Науково-практичний журнал": Інвестиції: практика та досвід". — № 13. — Липень 2013. — С. 22—26.
2. Геєц В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєц, В.П. Семиноженко. — Харків: Константа, 2006. — 272 с.
3. Дзарасов С. Посткейнсианство и инновационная модель развития / С. Дзарасов // Экономист. — 2008. — № 3. — С. 54—64.
4. Лапко О.О. Розвиток системи управління науково-інноваційною сферою в Україні // Економіка та прогнозування. — 2002. — № 1. — С. 55—63.
5. Турило А.М. Економічна оцінка інноваційної залізничної виробництва: монографія / А.М. Турило, О.А. Зінченко, В.Я. Нусінов. — Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. — 200 с.
6. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 № 40-IV.
7. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08.09.2011 № 3715-VI.
8. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 22.12.2011 № 4218-VI.
9. Одягайло Б.М. Міжнародна економіка: навч. посіб. / Б.М. Одягайло. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2006. — С. 407.

References:

1. Afanas'iev, Ye.V. and Nusinov, V.Ya. (2013), "Formation of theoretical assumptions about the hardware implementation of innovative research processes of national economy", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 13, pp. 22—26.
2. Heiets, V.M. and Semynozhenko, V.P. (2006), Innovatsijni perspektyvy Ukrainy [Innovative perspectives of Ukraine], Konstanta, Kharkiv, Ukraine.
3. Dzarasov, S. (2008), "Post-Keynesianism and innovative model of development", Ekonomyst, vol. 3, pp. 54—64.
4. Lapko, O. O. (2002), "Development of the system management of scientific and innovation sector Ukraine", Ekonomika ta prohnozuvannia, vol. 1, pp. 55—63.
5. Turylo, A.M. Zinchenko, O.A. and Nusinov, V.Ya. (2006), Ekonomichna otsinka innovatyzatsii zalizorudnoho vyrobnytstva [Economic evaluation of innovation iron ore manufacturing], Vydavnychyj dim, Kryvyj Rih, Ukraine.
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "On Innovation Activity", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 11 Oct 2014).
7. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), The Law of Ukraine "On the Priority Directions of Innovation Activity in Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-VI> (Accessed 11 Oct 2014).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Amending the Law of Ukraine "On investment activity", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4218-17> (Accessed 11 Oct 2014).
9. Odiahajlo, B.M. (2006), Mizhnarodna ekonomika [International Economics], 2d ed., Znannia, Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 03.10.2014 р.*